

Rapport från Global Fact-Checking Summit

Global Fact-Checking summit är världens största årliga toppmöte för faktagranskare. På konferensen tas faktagranskning upp ur olika aspekter. Mitt intresse var främst att se och lära. Vad gör en faktagranskare? Hur jobbar de? Jag hoppades på inspiration och kunskaper att ta med hem för att visa ungdomarna hur betydelsefullt och stort det är med faktagranskning idag.

På vår skola, S:t Petri skola i Malmö, har vi bibliotekarier sedan många år lektioner i medie- och informationskunnighet med våra elever, där ingår värdering och granskning av källor och eleverna får också öva på värdering av digitala källor och göra lateral källkritik och försöka granska som ett "proffs".

Under tre fullspäckade dagar lyssnade jag på olika föreläsningar och deltog i workshops. Här kommer några sammanfattningar av det jag fann mest intressant.

Konferensen inleddes med tal av ordförande i IFCN (international Fact Checking Network), Angie Drobnic Holan, som talade allmänt om allas rätt att söka, ta emot och sprida information och idéer, att faktagranskning är djupt rotad i dessa principer och kräver god förmåga att hitta källor, läsa brett och kontrollera fakta. Professionella faktagranskare arbetar med att ge ytterligare information, bevisa och klargöra felaktiga, vilseledande eller ofullständiga budskap utan att ta bort dem, och därigenom ge den offentliga debatten korrekt information. I många länder utsätts faktagranskare för attacker och kritik, och beskylls för att censurera, men faktagranskning är inte censur. Censur tar bort information medan faktagranskning tillför information. Hon pratade om hur det nu debatteras flitigt om hur media och onlineföretag hanterar olika yttranden som görs på deras plattformar, hur teknikplattformar modererar offentliga inlägg och hur samhället bör definiera och hantera olaglig eller skadlig information. Medan viss information kan behöva tas bort om den orsakar skada, bör falska påståenden inte tas bort enbart för att de är falska. I stället bör allmänheten få korrekt kontext och verifiering för att själva kunna bedöma påståendenas sanningshalt. Falska påståenden bör heller inte belönas

med popularitet eller spridning. Med nya AI-verktygs ankomst och deras potential att sprida falsk information är behovet av noggrannhet viktigare än någonsin. Offentligheten behöver korrekt information för att fatta beslut om sina regeringar, ekonomier, hälsa och alla andra aspekter av livet.

En mycket inspirerande talare var Maria Ressa, hon fick Nobels fredspris 2021 för sina insatser att skydda yttrandefriheten. Hon är också medgrundare av Rappler, en digital nyhetssajt i Filippinerna med en stark faktagranskningsavdelning. Maria Ressa arbetar mot desinformation och förtryck och för pressfrihet. Hennes orubbliga engagemang för att avslöja sanningen har gjort henne till ett mål för politisk förföljelse och trakasserier. Hon kom med flera intressanta inlägg och vädjanden till teknikföretagen "att göra något" åt desinformationen samtidigt som hon tackade företag som Tik Tok, Meta och Youtube för att sponsra konferensen, de är, som hon sa, "frenemies". Ressa var hård mot sociala medier som hon menar matar oss med lögnar, och inlägg som skapar rädsla, ilska och hat och som sprider sig snabbt. Ressa går så långt att hon menar att sociala medier pumpar in gift i våra nervsystem, därför är faktakontroll så otroligt viktigt. Hon menar också att algoritmerna i systemen är en sorts beteendemodifieringssystem, om en lögn visas en miljon gånger, blir det som sanning för många. Idag har tekniken blivit så bra att personalisering innebär att varje enskild person kan ha sin egen personliga verklighet med sina trossystem och med sina egna fördomar inkörda i

systemet. Vidare menar Ressa att om du inte har fakta, kan du inte ha sanning. Utan sanning

kan du inte ha tillit. Utan fakta, sanning och tillit har vi ingen delad verklighet och kan inte lösa våra problem. Vi kan inte ha fri journalistik eller demokrati eller lösa t ex klimatförändringarna. Hur kan denna utveckling stoppas? I slutändan handlar det om makt och pengar. Vi måste stoppa nedbrytningen av förtroende som teknikföretagen och plattformarna fortsätter att urholka, menar Ressa. Så hur fixar vi det? Lagstiftning kanske? På lång sikt är det utbildning, det är utbildning om AI, i skolor och hela vägen till beslutsfattare. Det är också utbildning i vad journalistik är och betyder.

Tik Tok och Meta var några av sponsorerna av konferensen, de var också deltagare i två paneldiskussioner för att utforska deras pågående ansträngningar för att bekämpa spridningen av desinformation på deras plattformar. Mellan faktagranskare och teknikföretag råder ett komplicerat förhållande. Å ena sidan ger dessa företag ofta avsevärt ekonomiskt stöd till faktagranskande organisationer. De är också värd för övervakningsverktyg som faktagranskare använder för att spåra fel- och desinformation. Men faktagranskare tycker inte att företagen gör tillräckligt för att stoppa flödet av desinformation. Beslut och algoritmer från dessa företag är hemliga, och faktagranskare kämpar för att göra sitt jobb effektivt under en ständig ström av falsarier och trakasserier. Båda företagen menar att de gör en hel del för att minska desinformation och trakasserier, de samarbetar t ex med faktagranskare för att bekämpa felaktig information på sina plattformar. Men faktagranskare säger att teknikjättarna skulle kunna göra mer för att ta itu med felaktig information, och kritiserar plattformarnas policyer som icke-transparenta och dåligt tillämpade. TikTok, till exempel, har en policy som mest fokuserar på att ta bort felaktig information istället för att tillhandahålla ytterligare information och sammanhang. En sådan politik väcker frågor om yttrandefrihet. Faktagranskare tror också att det är effektivare att ge användarna ytterligare sammanhang för att bekämpa och förhindra felaktig information än att helt ta bort det kränkande innehållet. Tik Tok påpekade att företaget också har tillsynsmekanismer utöver borttagning, såsom märkning av verifierat innehåll. TikTok företrädaren sa att företaget gör fler interna tester med etiketter men avböjde att ge ytterligare detaljer om när detta innehåll skulle läggas ut till allmänheten. Meta är mån om att användarna själv ska kunna styra över sitt innehåll och det är ju som bekant algoritmerna som styr vad som

ses. De menar att det är så användarna vill ha det. Tillkomsten av artificiell intelligens har också gjort faktagranskare mer oroliga. Vid panelerna med Meta och TikTok bad moderatorer representanter att bekräfta att det är människor som kommer att jobba med faktagranskning på deras plattformar. Båda organisationerna sa att de redan använder AI för att identifiera innehåll som bryter mot deras policyer. Men på Meta förblir det "mänskliga jobbet" att undersöka påståenden och fastställa vad som är sant en uppgift för mänskliga faktagranskare. TikTok-representanter sa att de inte kunde garantera att företaget alltid skulle låta människor, inte AI, fatta det slutgiltiga beslutet när de granskar potentiellt problematiskt innehåll.

Flera föreläsningar handlade om hur vi kan minska desinformationen i världen, kan lagstiftning vara en lösning? Olika länder har försökt ta itu med frågan om desinformation genom att implementera lagstiftning – men en lagstiftningen kan potentiellt leda till censur, inskränkning av rättigheter eller begränsningar i yttrandefrihet. Faktagranskare från olika delar av världen diskuterade riskerna och utmaningarna med att använda lagstiftning för att reglera journalisters och plattformars agerande för att bekämpa desinformation i digitala miljöer. Exempel gavs bl a från Georgia, USA och Ryssland.

Flertalet sessioner handlade om AI och hur vi kan ta hjälp av AI - verktyg och tekniker när vi faktagranskar innehåll. När AI-drivna desinformationskampanjer blir allt mer sofistikerade och utbredda, måste faktagranskare anpassa sina strategier för att hålla jämna steg.

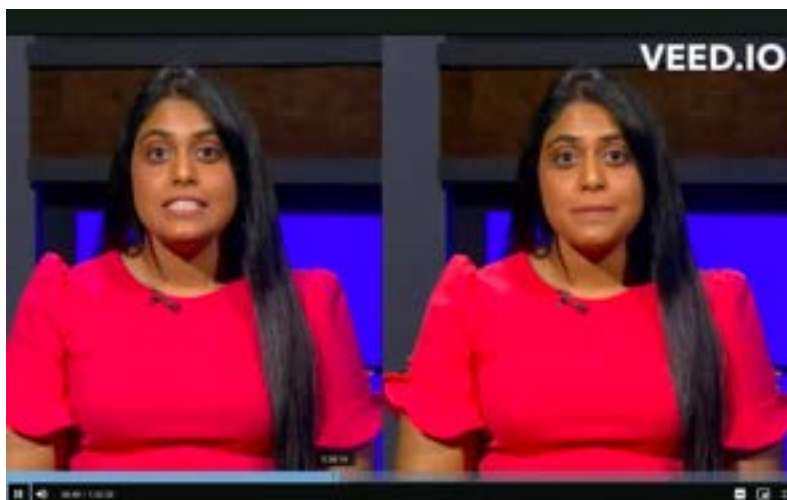
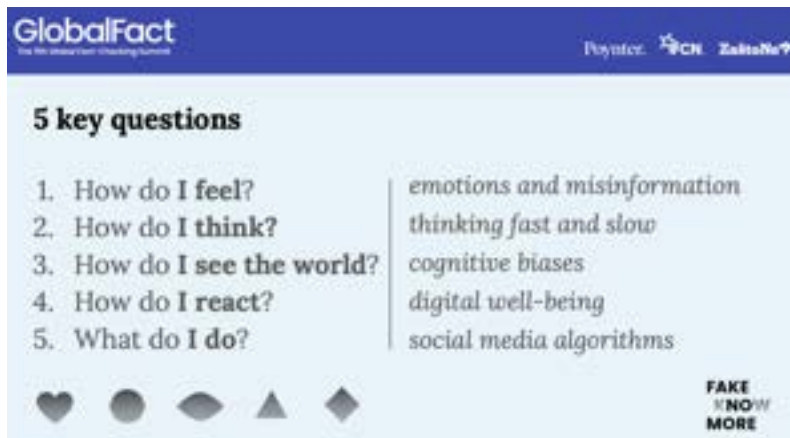

Bild på en AI-genererad person och en äkta person. Vilken är den äkta? Gissningar på 50/50 är det vanliga

Flera professionella faktagranskare menar att det måste skapas samarbete mellan dem och

techföretagen för att kommunicera med techföretagen, eller ska faktagranskare kanske skapa sina egna “botar”, vilket i sig kan vara problematiskt då generativa AI är otroligt energikrävande verktyg. Är det rimligt i dessa tider med dagens klimathot frågar någon i publiken?

Jag deltog i en rolig workshop som visade hur en kan förbättra mediekunskap, kritiskt tänkande och nyhetsmanipulation hos barn och ungdomar genom [interaktiva brädspe](#)l. Vi blev visade ett spel som utvecklats i Polen av [faktagranskningsbyrån Demagog](#). De vill genom spelet

öka självmedvetenheten bland unga för att öka deras motståndskraft mot falsk information som hittas på Internet och utgångspunkten vid utvecklingen var de fem frågor som ses i bilden ovan. Spelet kan ni ladda ner och testa [här](#).

En workshop med representant från Google hade rubriken: *Can I trust this?* Den här sessionen handlade om att förstå effekten av AI på visuella medier och utveckla färdigheter för att kritiskt utvärdera trovärdigheten för bilder online. Där fick vi först några utmaningar om falska bilder på nätet. Googlerepresentanten betonade hur viktigt det är att vi gör s k lateral läsning, att vi kontextualiserar informationen/texten, t ex genom att använda SIFT metoden. Metoden består av fyra steg att gå igenom när man stöter på information på nätet:

1. stanna upp (Stop),
2. undersök källan (Investigate the source),
3. se om andra har granskat budskapet (Find better coverage) och till sist,
4. sök upp och granska ursprungskällorna (Trace claims, quotes and media to the original context).

Vi fick även fler handfasta tips om att använda “om källan” vid sökningar på Google, efter

webbadressen för ett sökresultat, välj tre prickar till höger om URL, då kan du läsa "om källan". Samma sak gäller för bilder, klicka på prickarna till höger och läs "om den här bilden". Till sist demonstrerades Googles metod för att vattenmärka de bilder, videor, ljud och text som har skapats av Googles egna AI-verktyg genom deras verktyg [SynthID](#).

Det har varit spännande dagar i Sarajevo, en del nyheter och insyn i en värld av faktagranskare, en hel del bekräftelser på att det vi gör bör vi fortsätta med. Jag är väldigt glad och tacksam över att jag fick den här möjligheten och stort tack till Svensk biblioteksförening för möjligheten.

Berit Wijk Tegenrot

(Alla bilder tagna av Berit Wijk Tegenrot)